

ТЕМПО – НОВ СОРТ ПРОЛЕТЕН ФИЙ
(Научно съобщение)
TEMPO – A NEW VARIETY OF SPRING VETCH
(Brief Communication)

Даниела Кертикова¹, Тодор Кертиков¹, Борис Янков², Марин Пехливанов², Иван Димитров²
Daniela Kertikova¹, Todor Kertikov¹, Boris Yankov², Marin Pehlivanov², Ivan Dimitrov²

¹Институт по фуражните култури - Плевен

²Аграрен университет - Пловдив

¹Institute of Forage Crops - Pleven

²Agriculture University - Plovdiv

*E-mail: d_kertikova@abv.bg

Резюме

Сортът Темпо е интелектуална собственост на авторски колектив от Института по фуражните култури - Плевен и от Аграрния университет – Пловдив. Сортът е признат за оригинален през 2010 г. от Патентното ведомство на Република България, а през 2011 г. е утвърден за вписване в списък А на Официалната сортова листа на страната.

Новият сорт пролетен фий Темпо е създаден чрез прилагане на многократен индивидуален отбор до F₆ поколение. Произхожда от пролетния фий сорт Образец 666. Отличава се от изходната форма по редица признаци като бели цветове, кафява окраска на семенната обвивка, време на цъфтеж и др. Сортът Темпо е с добра продуктивност, ранозрял, устойчив на полягане и с добра адаптивност. Подходящ е за използване в направление за зърно и за зелена маса.

Abstract

Variety *Tempo* is the intellectual property of a team from the Institute of Forage Crops - Pleven and the Agricultural University – Plovdiv. The variety was recognized as original in 2010 by the Patent Office of the Republic of Bulgaria, and in 2011 was approved for inclusion in List A of the official variety list of the country.

The new variety of spring vetch *Tempo* was created by applying multiple individual selection to the F₆ generation. It originated from the spring vetch variety *Obrazets 666*. It is distinguished from the original form in many traits such as white flowers, brown coloured seed coat, flowering time and others. Variety *Tempo* is of good productivity, earliness, resistant to lodging and good adaptability. The variety is suitable in the direction of grain and green mass.

Ключови думи: нов сорт пролетен фий, описание.

Key words: new variety of spring vetch, description.

ВЪВЕДЕНИЕ

Фият е един от ценните източници на растителен протеин, който, макар и по-слабо разпространен от другите бобови култури, има важно значение за решаване на белтъчния проблем в страната (Kertikov, 2010). Въпреки голямото му стопанско значение, през годините площите, засети с фий, в страната или намаляват значително, или слабо се увеличават. Добивите от зърно и зелена маса са ниски, като една от основните причини за това е ранното пролетно засушаване. Вегетационният период има важно значение за преодоляване на абиотичния и биотичния стрес - ранно пролетно засушаване, ниска

атмосферна влажност на въздуха, поява на различни болести и неприятели (Mehandjiev et al., 2006). Създаването на по-ранозрели сортове е ключова цел в много селекционни програми при зърнено-бобовите култури, в т.ч. и при пролетния фий.

У нас в резултат на селекционно-подобрителна работа са създадени два сорта пролетен фий (*Vicia sativa* L.) - Образец 666 и Добруджа, както и един сорт зимен фий (*Vicia villosa* Roth.) - Аско 1. При този ограничен набор от български сортове трудно може да се изгради сортова структура за страната, съобразно с голямото климатично разнообразие и различна степен

на благоприятност на условията на отглеждане на зимни и пролетни сортове.

Целта на селекционната програма беше чрез многократен индивидуален отбор да внесем подобрения при най-разпространения у нас сорт Образец 666.

Със създаването на сорта Темпо се обогатява сортовият състав при пролетния фий и се предоставя един добър избор на земеделски производители и фермери.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

С цел признаване на нов сорт пролетен фий е извършено описание по 24 признака, съгласно с техническия въпросник за различимост, хомогенност и стабилност (РХС) при вида *Vicia sativa* L. Проучването е проведено през периода 2005-2006 г. на Второ опитно поле на Института по фуражни култури, гр. Плевен. Изведен е полски опит с три варианта: сорт Образец 666 (изходна форма), сорт Темпо (№ 57) и потомството на сорт Темпо (№ 57А). Опитът е заложен ръчно, всеки вариант е представен от 100 растения (по 25 растения в повторение), при схема 50 см x 50 см. Отчитането на признаците е визуално и чрез измервания съобразно с методиката на UPOV за обикновен фий (TG/32/7). Представени са резултатите от признаците, по които е установена различимост и доказаност на разликите.

Данните от експеримента са обработени по методите на вариационния анализ (ANOVA) посредством статистическата програма STATGRAPHICS Plus.

РЕЗУЛТАТИ

Анализът на данните от визуалните наблюдения показва, че по редица морфологични признаци има съществени различия между сортовете пролетен фий (табл. 1). Първият признак, който предопределя проявата и на няколко други, е оцветяването на байрачето. При сорта Темпо е бяло, а при Образец 666 е виолетово. Бялоцъфтящите растения от сорта Темпо са лишени от антоцианова пигментация при кълн, стъбло, лист и прилистник. По признаците, свързани с тази пигментация, сортът и неговото потомство са с бал 1, т.е. липсва. При Образец 666 степента на изявата по тези признаци е от слаба до средна.

Различия между сортовете се отчитат и по отношение на времето на започване на цъфтежа. При растенията от сорта Темпо фазата начало на цъфтеж настъпва с една седмица по-рано. Това различие се запазва до прибиране на семената в техническа зрялост.

Друга група признаци, по които се наблюдават съществени различия между изходен и нов сорт, са тези,

свързани със семената (табл. 2). Сортът Темпо се характеризира с кафяви семена, ясно изразена кафява окраска и липса на синьо-черна окраска и нейната изява. За сорта Образец 666 е установено, че семената са със сиво-кафяв цвят и с дифузно изразена кафява окраска. Наблюдава се и точковидна изява на синьо-черна окраска. По признаците за семе – форма и цвят на котиледоните, не се наблюдават различия, съответно и двата сорта се характеризират със сферична форма и с оранжев цвят. При анализиране на данните за това какъв процент от растенията притежават признака, се установява, че растенията на сорта Образец 666 в по-малка или в по-голяма степен по отделни признаци покриват почти цялата скала (табл. 3). Най-показателни в тази посока са резултатите за признака семе - кафява окраска. Макар и най-голям дял да заемат растенията с дифузно изразена кафява окраска (39,73%), немалък дял (23,29%) имат растенията, при които липсва кафява окраска. Подобни са резултатите и за изявата на синьо-черната окраска, а при признака лист – форма, почти се изравняват процентите на растенията с права и с вдлъбната форма. Вероятната причина за тези резултати е фактът, че това е един от най-старите сортове в страната и естественият отбор също е оставил отпечатък при семепроизводството в посока на генетично израждане. За разлика от сорта Образец 666 при сорта Темпо се отчита добра хомогенност и изравненост на признаците. За признаците, при които не е установена хомогенност при изходния сорт, при новия сорт 100% от изследваните растения притежават съответния признак.

Извършените отчитания, наблюдения и анализът на резултатите ни дават основание да твърдим, че сортът Темпо е различим от сорта Образец 666. Същият се характеризира с висока хомогенност, а еднопосочните резултати при потомството по отделните признаци свидетелстват за стабилността на признаците в следващите генерации. Различията по редица признаци между сорта Темпо и изходната родителска форма, установени в проучването, са потвърдени и от държавното сортоизпитване за РХС от ИАСАС през периода 2007–2008 г.

Както беше отбелязано, вегетационният период има важно значение за преодоляването на абиотичния стрес (ранно пролетно засушаване). Според Коупов и кол. (1989) сортът Образец 666 е широко разпространен в страната и се характеризира като ранозрял. Амбициозната цел, която си поставихме – да подобрим неговата ранозрялост – е постигната. От данните в таблица 4 се вижда, че сортът Темпо е с по-къс вегетационен период, съответно 86 дни срещу 95 дни за Образец 666. В подкрепа на това селекционно постижение са и резултатите от държавното изпитване на сорта Темпо по биологични и стопански качества през периода 2008-2010 г. в пет пункта

Таблица 1. Морфологична характеристика на сортове пролетен фий
Table 1. Morphological characteristics of spring vetch varieties

№	Признак/Characteristic Степен на изява/Degree of extension	Бал Score	Образец 666 Образец 666	Темпо Tempo	Темпо - потомство Tempo - progeny
1	Цвят: оцветяване на байрачето Flower: color of standard бяло / white розово / pink светловиолетово / light violet виолетово / violet тъмновиолетово / dark violet	1 3 5 7 9	7	1	1
2	Кълн: антоцианово оцветяване в основата на стъблото Seedling: anthocyanin coloration on the base of the stem липсва / absent има / existent	1 9	9	1	1
3	Кълн: интензивност на антоцианово оцветяване в основата на стъблото Seedling: intensity of anthocyanin coloration on the base of the stem слаба / weak средна / medium силна / strong	3 5 7	5	-	-
4	Стъбло: антоцианово оцветяване на листното влагалище Stem: anthocyanin coloration on leaf axil липсва или много слабо / absent or very weak слабо / weak средно / medium силно / strong много силно / very strong	1 3 5 7 9	3	1	1
5	Прилистник: антоцианово оцветяване на нектарниците Stipule: anthocyanin coloration of nectaries липсва или много слабо / absent or very weak слабо / weak средно / medium силно / strong много силно / very strong	1 3 5 7 9	5	1	1
6	Време на започване на цъфтежа Time of beginning of flowering много рано / very early рано / early средно / medium късно / late много късно / very late	1 3 5 7 9	5	3	3
7	Лист: форма на върха на листчето Leaf: shape of tip of leaflet изпъкнала / convex права / straight вдлъбната / concave	1 3 5	3	5	5

на страната. На базата на това проучване през 2011 г. сортът е утвърден за вписване в списък А на Официалната сортова листа на страната.

С изключение на височината на растенията и фертилността, по всички други показатели се установяват достоверни различия между сорта Темпо и сорта Образец 666 (табл. 4).

Проведеното изследване послужи за описание на новия сорт Темпо, което в синтезиран вид е следното. Растенията на сорта са средно високи и добре облистени. Листата са сложни, съставени от 4-6 двойки листчета, които са средно големи. На върха сложният лист завършва с разклонено мустаче. Формата на върха на листчетата е вдлъбната. Цветовете са бели,

Таблица 2. Визуална характеристика на семената при сортове пролетен фий
Table 2. Visual characteristic of seeds in spring vetch varieties

№	Признак/Characteristic Степен на изява/Degree of extension	Бал Score	Образец 666 Образец 666	Темпо Tempo	Темпо - потомство Темпо - Progeny
1	Семе: основен цвят Seed: basic color сиво-зелен / gray-green сиво-кафяв / gray-brown кафяв / brown синьо-черен / blue-black	1 2 3 4	2	3	3
2	Семе: кафява окраска Seed: brown ornamentation липсва / absent дифузно изразена / diffusely expressed ясно изразена / clear частично дифузно и ясно изразена / partially diffuse and clear	1 2 3 4	2	3	3
3	Семе: изява на кафявата окраска Seed: extension of brown ornamentation много малка / very small малка / small средна / medium голяма / large много голяма / very large	1 3 5 7 9	3	7	7
4	Семе: синьо-черна окраска Seed: blue-black ornamentation липсва / absent точковидна / dotted на петна / blotched точковидна и на петна / speckled	1 2 3 4	2	1	1
5	Семе: изява на синьо-черната окраска Seed: extension of blue-black ornamentation много малка / very small малка / small средна / medium голяма / large много голяма / very large	1 3 5 7 9	1	-	-
6	Семе: цвят на котиledonите Seed: color of cotyledons сиво-кафяв / greyish brown оранжев / orange	1 2	1	2	2
7	Семе: форма Seed: shape сферична / spherical елипсовидна / ellipsoidal правоъгълна / rectangular	1 3 5	1	1	1

разположени по два на къси дръжки в пазвите на листата. Зрелите бобове имат светлобежова окраска, изпъкнала обвивка и къса човка. Семената са средни до големи, със сферична форма, кафяви на цвят, с голяма и ясно изразена кафява окраска. Сорът залага средно 7-8 продуктивни боба с около седем добре изхранени семена. В зависимост от климатичните фактори сорът започва да цъфти в края на април – началото на май, а узрява през втората половина на

юни. Вегетационният период варира от 86 до 90 дни. Масата на 1000 семена е 65-70 g.

ИЗВОДИ

1. Новият сорт пролетен фий Темпо е създаден чрез прилагане на многократен индивидуален отбор до F₆ поколение. Произхожда от сорта Образец 666 и се отличава от изходната форма по редица признаци като бели цветове, кафява окраска на семенната

Таблица 3. Хомогенност на сортове пролетен фий
Table 3. Homogeneity of spring vetch varieties

Признак Characteristic	Степен на изява Degree of extension	% растения, притежаващи признака % of plants possessing characteristic	
		Образец 666 Obrazetc 666	Темпо Tempo
Семе: форма Seed: shape	сферична / spherical елипсоидна / ellipsoidal правоъгълна / rectangular	94.52 1.37 4.11	100 - -
Семе: кафява окраска Seed: brown ornamentation	липсва / absent	23.29	-
	дифузно изразена / diffusely expressed	39.73	2.74
	ясно изразена / clear	23.29	79.45
Семе: синьо-черна окраска Seed: blue-black ornamentation	частично дифузно и частично ясно изразена / partially diffuse and clear	13.69	17.81
	липсва / absent	61.64	100
	точковидна / dotted	-	-
Семе: цвят на котиледоните Seed: color of cotyledons	на петна / blotched	35.62	-
	точковидна и на петна / speckled	2.74	-
	сиво-кафяв / greyish brown	13.63	-
Лист: форма Leaf: shape	оранжев / orange	86,37	100
	изпъкнала / convex	-	-
Лист: ширина Leaf: width	права / straight	41.24	-
	вдлъбната / concave	58.76	100
	тясно / narrow	26.80	98.96
Лист: ширина Leaf: width	средно / medium	73.20	1.04
	широко / wide	-	-

Таблица 4. Резултати по основни показатели, свързани с продуктивността на сортовете Образец 666 и Темпо
Table 4. Results for key indicators related to productivity of varieties Obrazetc 666 and Tempo

Показател Indicator	Образец 666 Obrazetc 666	Темпо Tempo
Вегетационен период (брой дни) Vegetation period (day)	95 ^a ± 4,0	86 ^b ± 4,0
Височина на растенията, cm Height of plants, cm	70,5 ^a ± 3,8	75,5 ^a ± 3,1
Маса на 1000 зърна, g Mass of 1000 grains, g	55,7 ^b ± 4,25	65,5 ^a ± 4,12
Фертиленост (брой семена в боб) Fertility (number of seeds per pod)	7.72 ^a ± 1,53	7.50 ^a ± 1,33
Боб: дължина, cm Pod: length, cm	5.97 ^b ± 1,02	6.12 ^a ± 0,59
Боб: ширина, cm Pod: width, cm	0.797 ^b ± 0,05	0.827 ^a ± 0,05

Row means with different letter differ at $P = 0.05$

обвивка, време на цъфтеж и др. Подходящ е за използване в направление за зърно и за зелена маса.

2. Сортът Темпо е постижение в селекцията от гледна точка на признака ранозрялост. В сравнение със

сорта Образец 666 е с по-къс вегетационен период, като фенофаза начало на цъфтеж и узряване настъпват с една седмица по-рано.

3. Сортът Темпо е интелектуална собственост на авторски колектив от Института по фуражните

култури в Плевен и Аграрния университет в Пловдив. Сортът е признат за оригинален през 2010 г. от Патентното ведомство на Република България, а през 2011 г. е утвърден за вписване в списък А на Официалната сортова листа на страната. Със създаването му се обогатява сортовият състав при пролетния фий и се предоставя един добър избор на земеделски производители и фермери.

LITERATURA

- Kertikov, T.*, 2010. Prouchvane na agronomicheski aspekti pri furazhnia grah i fiy. Habilitatsionen trud, Institut po furazhnite kulturi, gr. Pleven, s. 255.
- Koynov, G. i kol.*, 1983. Rastenievadstvo, Zemizdat, Sofia, 351-352.

Mehandjiev, A., M. Mihov, S. Noveva, R. Rodeva, G. Kosturkova, 2006. Some results from the investigation on genetic improvement of Pea (*Pisum sativum* L). – Field Crops Studies, Vol. III, №3, 397-403.

Статията е приета на 17.09.2012 г.
Рецензент – доц. д-р Иван Янчев
E-mail: ivan.yanchev@abv.bg